

Dossier de la caminada de Xert a Canet lo Roig

Xert

Xert està situat en la conca alta de la [rambla de Cervera](#), en el sector occidental de la comarca.

És bàsicament muntanyenc, coronat per les impressionants Moles de la Redona, la Moleta i la Mola Murada o Tormassal: s'exploten en aquesta última pedreres de marbre jaspiat o roig.

Història

A la Mola Murada, autèntica fortificació natural, hi ha les restes d'un gran poblat del [bronze](#). D'origen musulmà, formava part de la batlia de [Cervera](#), per la qual cosa pertanyé a l'[orde de l'Hospital](#) des del [1233](#), any de l'ocupació cristiana. El [1235](#) va rebre carta pobla del mestre de l'orde. El [1319](#) passa a l'[orde de Montesa](#) fins al segle XIX, fi dels senyories. **Durant l'època medieval hi havia el poblat de La Barcel·la, abandonat el 1609**, any de l'expulsió morisca, i Xert tenia un *llogallo* propi per a l'organització de la ramaderia. El [1836](#) tingué lloc als seus voltants un fort combat entre liberals i [carlins](#).

Economia

L'economia es basa essencialment en l'agricultura de secà, l'oli d'oliva i la ramaderia. A la Mola Murada s'han explotat mines de marbre roig.

Monuments[[modifica](#)]

Monuments religiosos[[modifica](#)]



Església vella



Església Nova de Xert

Església vella de l'Assumpció

Construïda a la fi del [segle XIII](#) i reformada al [segle XVII](#) per l'arquitecte Esteve Ganaut. Presenta una bella portada lateral del [segle XV](#), abocinada i amb arquivoltes. Té una estructura de nau amb capelles laterals i voltes de creueria.

Des de [1984](#) s'han portat a terme treballs de restauració de l'edifici més emblemàtic de Xert. El Patronat Pro Restauració Església Vella de Xert va néixer amb aquest motiu i fins al moment ve gestionant-ne el procés de restauració ajudat per la pràctica totalitat d'habitants de Xert.

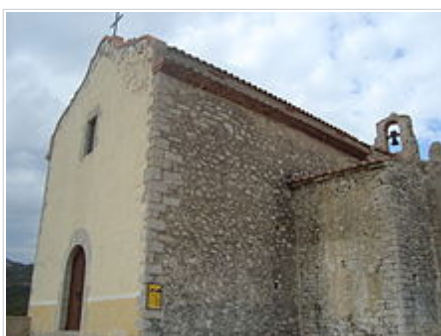


Campanar de l'Església de Xert



Campanar de l'Església Nova de Xert

•Església Nova



Ermita de Sant Marc de la Barcella, Xert

•**Ermita de Sant Pere i Sant Marc de la Barcella**. Del s. XVI, restaurada el 1991. Es troba darrere la [Mola Murada](#).

•L'**Ermita de Sant Pere i Sant Marc de la Barcella**, edifici religiós de culte catòlic, està situada a uns 5 km al nord de [Xert](#), al damunt d'un turó aïllat, entre la [Mola Murada](#) i la [serra del Turmell](#), en la partida de la Barcella, creuada pel barranc homònim. L'entorn paisatgístic és molt feréstec i de gran bellesa. S'arriba a l'ermita seguint l'anomenat camí de sant Marc, també conegut com a camí de la Mola, primer, i camí del Turmell, el darrer tram.[2]

Fou l'església de l'antic municipi de [la Barcella](#), fins a l'annexió d'aquest al municipi de Xert, quan passà a ésser una ermita. Està sota l'advocació dels [apòstols Sant Pere](#) i [Sant Marc](#); i es coneix també amb el nom de cada sant per separat: **Ermita de Sant Pere** o **Ermita de Sant Marc**, aquest darrer patró de Xert, però **sempre amb la denominació de la Barcella**, escrit de vegades **la Barsella**, al final.

El conjunt de l'ermita i edificacions auxiliars són un Bé de Rellevància Local amb la categoria de *Monument d'Interès Local*,[1] i la torre adossada al temple, coneguda com a **torre de Sant Marc**, està qualificada de Bé d'Interès Cultural

Història[modifica]

En l'**antic municipi de la Barcella** existia una església tipològicament de les anomenades de conquesta, sufragània de l'església parroquial de Xert. En la visita pastoral de 1762 el [bisbe de Tortosa Luis García Mañero](#), constata l'estat d'abandó del temple i exigeix la construcció d'un nou edifici.[4] Les obres comencen en 1770, amb disseny i direcció de les obres de [Joan Barceló](#), ajudat per Josep Barceló, germà seu, i per Josep Carrascosa, i queda acabat en 1779, essent beneït el temple el 15 de febrer.[5] El retaule major es col·locava anys després, en 1784.[6]

L'interior del temple fou destruït en la [Guerra Civil](#). [6] El deteriorament de l'edifici ha estat deturat per la restauració del sostre i l'obertura dels arcs de la porxada en 1991,[5] a càrrec de l'Escola Taller de [Traiguera](#),[7] i per les actuacions dirigides per la Direcció General de Patrimoni Artístic, durant 2001, amb la renovació de l'altar i del retaule, la restauració pictòrica del presbiteri i el canvi de paviment.[8]

A més de l'església el lloc de la Barcella inclou unes quantes cases i corrals que actualment estan abandonats. Antigament quan la caseria estava habitada, hi havia una [escola](#) on rebien instrucció els xiquets i xiquetes dels masos i llogarets de la zona, com els de [Fontanals](#). L'escola va tancar el 1961 quan la població abandonà gran part de les cases per anar a establir-se arreu.

Descripció[modifica]

El conjunt està format per l'església, la casa de l'ermità, la porxada (que formava part de l'hostatgeria), la torre de guaita (anterior o coetània al primitiu temple) i altres dependències annexes.[9]

Hi ha un [retaule](#) del [segle](#) [xvi](#) en mal estat de conservació.

-

- Ermita de l'Esperança**.



Capella de la Mare de Déu del Pilar d'Anroig (Xert)

Capella d'Anroig a la caseria d'[Anroig](#).

•**Retaules ceràmics** de la Santíssima Trinitat, del segle XVII; de Sant Marc i de Sant Vicent i Sant Cristòfol, del segle XVIII.

Monuments civils



Palau dels Comtes de Pestagua (Xert)

Palau dels Comtes de Pestagua. És l'edifici civil més notable de la població. Els seus constructors i posseïdors van ser els Feliu, de [Castelló de la Plana](#), una de les branques de la família que es va assentar en aquest poble en el [segle XVII](#). Així ho prova mossèn Miguel Segarra en la seua *Història eclesiàstica de Xert*, que conta que eren uns "rics hisendats" que posseïen el patronatge d'una capella en "l'església Vella", amb dret a sepultura. Aquest edifici, venut per la família a principis del segle XX, es compon actualment de dues parts ben diferenciades: la situada al cantó del carrer València; la darrera, habitada per la comtessa de Pestagua, i adquirida pel farmacèutic del poble, fou coneguda com a "casa del metge Garcia" pel metge titular que va casar-se amb la filla d'aquell i hi va viure fins als anys 60. Actualment propietat d'una família valencianoasturiana, fou acuradament restaurada des dels anys 90. L'altra, propietat de la cooperativa agrícola Sant Marc, fou objecte d'importants obres de reconstrucció, encara no finalitzades, des de 2009, amb una subvenció de 500.000 euros de la Generalitat Valenciana. Tornada la façana i cos que dona al carrer València d'aquesta segona part a la seua antiga esplendor, després de les infortunades intervencions de dècades anteriors, està previst que allotge un contenidor cultural.

•**Forn medieval.** Molt degradat, però també en procés de restauració.

•**Castell.** Va estar edificat en el lloc que ocupa l'església antiga; així com la fortificació de la població; era d'origen àrab. Va passar a poder dels cristians el [1233](#), i en prengué possessió el mestre de l'orde de l'Hospital, per anterior donació de [Ramon Berenguer IV](#), respectada per [Jaume I](#).

•**Muralles.** Queda molt poc de les muralles, i formen part dels habitatges actuals. Es pot observar el portal dels Porxes, de [1609](#).



Torreta del Molinar



Torre i aljub de Sant Marc (Xert)

Torres. En el terme municipal de Xert es localitzen diverses torres de les quals disposava la població per defensar-se: [torre d'En Molinar](#), [torre Sant Marc](#), [torre d'En Roig](#), [torre de Pepo](#).

•**Mola Murada.**

Canet lo Roig

Canet lo Roig

A la part oriental del municipi s'alça la [Serra del Solà](#); cim més alt 541 m, i a l'oest les [Moles de Xert](#). La conca del [riu Cérvol](#), amb diversos barrancs, ocupa la part més gran del terme. A l'extrem nord el terme municipal de Canet lo Roig arriba al [riu Sénia](#).^[1]

El municipi de Canet lo Roig se situa en el sector septentrional de la comarca. Els paratges més visitats són els estrets del riu, el Calvari i l'ermita de santa Isabel. Hi ha oliveres mil·lenàries.

Història

Els orígens de Canet lo Roig es remunten a etapes de la història molt anteriors a l'assentament dels [àrabs](#). S'han pogut recollir d'algunes excavacions ceràmica corresponent a un poblat de l'època final del bronze i principis de la cultura ibèrica.

D'aquesta manera podem afirmar que a la part alta de la mola existia un poblat del [bronze](#) final i primera [edat del ferro](#), que es mantindrà allí fins a la [romanització](#), és a dir, fins a finals del segle III abans de Crist.

Amb la [romanització](#) es va produir un irreversible canvi social i estructural. Els habitants del primer poblat que tradicionalment vivien de la ramaderia i l'agricultura cerealista, aprendran dels romans noves tècniques agrícoles i altres sistemes de producció (regadiu, horticultura, fruiters, viles, etc.) que els impulsaran a abandonar la mola per a establir-se en els plans i en les zones fèrtils al costat dels rius, on desenvolupar una economia més capaç.

Monuments religiosos[[modifica](#)]



Església de Sant Miquel

- **Església de Sant Miquel.** Del segle XV.

És de l'època de la reconquesta i malgrat reestructuracions que es van realitzar en 1570 i 1795, encara conserva l'original caràcter d'església fortalesa amb les seves **matacanes** a la part alta de la façana i el seu "passeig de ronda" sobre la coberta de l'edifici. La voluminosa cúpula o "mitra taronja", com aquí es diu, i la capella de la Comunió, van ser construïdes durant l'ampliació de finals del s. XVIII.

- **Ermita de Santa Isabel.**

D'origen medieval i construïda en maçoneria i sillaret. Consta d'una sola nau, coberta amb volta de canó lleugerament apuntada. Anteposat a la nau té un petit atri porticat que acull a la portada de pedra amb arc de mig punt. Adossada a ella s'alça la casa de l'ermità i molt pròxim a aquesta es conserva una antiga sínia que complementa el conjunt històric monumental. Resulta atractiva l'àrea recreativa que s'ha condicionat amb paellers, bancs i taules.

- **El Calvari.** Del segle XVIII.

És un petit temple construït sobre un monticle situat en les proximitats de la població. És de planta poligonal, feta en obra de maçoneria i carreus angulars. La coberta està formada per una cúpula central que es troba actualment semi-derruïda. Es conserven en la seva interior restes de l'antic retaule de guixeria, amb atributs de la passió emmarcats per rocalles.

Monuments civils[[modifica](#)]

- **Capella gòtica del Palau dels Piquers.** Del segle XVI.

És de 1518 i forma part d'una antiga casa-palau de la família Montserrat. Arcs apuntats divideixen la nau en quatre trams, cobrint-se l'últim d'ells, el de la capçalera, mitjançant una volta formada per arcs de creueria en la clau dels quals figura la data de la seva construcció, MDXVIII.

- **Els Prigons.** Dispersos pel municipi.